

найяскравіше він втілений в образі головного героя: уже в першому реченні тексту автор репрезентує його як суб'єкта естетичного і політичного процесів: “Еваріст Гамлен – художник, учень Давіда, член секції Нового мосту...” [4, 355]. Визначення “учень Давіда” ідентифікує його як митця (картина Ж.Л. Давіда “Клятва Гораційів” стала “живописним” маніфестом революції), а членство у секції (а пізніше – посада судді Трибуналу) – як активного учасника Революції. У свідомості Гамлена мистецтво і політика нероздільні: “весь свій патріотичний запал” він вкладав у мистецтво: “громадянин вільного народу”, він зневажає свої дореволюційні роботи у стилі рококо, “вбачав у них розпусту, породжену монархічним ладом” й “упевненими штрихами накидав вуглем образи Свободи, Прав Людини, французьких Конституцій, республіканських Чеснот, народних Гераклів, що долають гідру Тиранії” [4, 361–362].

Еваріст Гамлен виступає в романі як “ідеолог” французького революційного класицизму: відкидає мистецтво рококо як “породження соціального й морального занепаду” пануючого класу – аристократії; вбачає причини занепаду французького малярства після Лесюера, Клода й Пуссена у “громадських звичаях й Академії, в якій ті звичаї відбивалися”; проголошує, що “духовно відроджені французи... повинні відмовитись від рабської спадщини. Від поганого смаку, поганої форми, поганого рисунка. Ватто, Буше, Фрагонар працювали на тиранів і рабів. У їхніх творах нема відчуття доброго стилю, чистоти ліній, нема ні природності, ні правди. Маски, ляльки, ганчір'я, кривляння!” [4, 374]. Проте Гамлен сповнений ентузіазму й віри у щасливе “правильне” майбутнє: “Академію, на щастя, закрили, і тепер Давід та його школа на зовсім нових засадах творять мистецтво, гідне вільного народу” [4, 426], “Давід показав нам новий шлях: він наближається до античних зразків; але він ще не досить простий, не досить великий, не досить строгий” [4, 374], “Краса є тільки в античності... і в тому, що створене під її впливом” [4, 393].

Таким чином, в романі “Боги жадають” А. Франс за допомогою образу художника-революціонера і відтворення численних деталей, які утворюють «естетичне» тло політичного процесу розкриває специфіку сплаву естетики й політики у переломний момент історії Франції.

Література

1. Вжосек В. Історія – Культура – Метафора. Постановня неklasичної історіографії; Про історичне мислення: монографія / пер. з польськ. В. Сагана, В. Склокіна, С. Серякова; наук. ред. А. Киридон, С. Троян, В. Склокін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 296 с.
2. Наливайко Д. С. Искусство, направления, стили. Київ, 1980. 288 с.
3. Нора П'єр. Теперішнє, нація, пам'ять / пер. із фр. А. Репи. К.: ТОВ “Видавництво «КЛЮ»”, 2014. 272 с.
4. Франс Анатоль. Боги жадають. Твори в п'яти томах. Київ: Дніпро, 1977. Т. 4. С. 353–536.

Динниченко А. О.,
аспірант,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМА КРАСИ І ВЛАДИ

У МІСТИЧНОМУ СВІТІ САГИ “ВІДЬМАК” А. САПКОВСЬКОГО

Розвідка присвячена дослідженню категорії краси, як чинника утвердження влади чарівників в містичному світі саги “Відьмак” Анджея Сапковського.

Краса – це невід'ємна частина життя людини: вона впливає на її світосприйняття, формування етичних цінностей. Краса є самостійною цілістю, сприйняття якої

людиною не залежить від корисних міркувань. Фахівці дають таке визначення цієї категорії: “Краса – це одна з універсальних форм буття матеріального світу в людській свідомості, яка розкриває естетичний сенс явищ, їх зовнішні та (або) внутрішні якості, які викликають задоволення, насолоду, моральне задоволення” [4]. Майже всі народи співвідносили категорію краси з категорією божественності. Так, давні греки були упевнені, що “у прекрасному тілі... відчувається присутність божества, певнатеофанія” [3, 83], при цьому краса тіла пов’язувалася з красою душі, тобто, фізично прекрасна людина рідко була моральною і розумною, здатною на героїчні вчинки. Більше того, красива людина в цілому не може бути, або навіть вважатися поганою, як про це каже Б. Чумаченко “...це не тільки прекрасні тіла, це ще й прекрасні, чудові люди, краса й гордість грецьких міст, друзі людства, фаворити богів” [3, 87].

Антична грецька ієрархія естетичних об’єктів виглядала таким чином: “естетичний об’єкт №1 – космос (людина не повинна зіпсувати його красу своїм егоїстичним втручанням, намаганнями підкорити та утилізувати це живе божество), естетичний об’єкт №2 – людина (громадянин, спосіб життя якого підпорядковано законам краси), естетичний об’єкт №3 – слово (безпосередня знакова, вербальна експресія калокагатії) і, нарешті, естетичний об’єкт №4 – річ” [3, 89–90]. Перші два пункти в ієрархії також свідчать про те, що сфера естетичного утворює органічну цілісність з сферою етичного. Два останні пункти в ієрархії естетичного визначають відношення до вчинків та слів красивої людини – важливіше бути красивим зовні, аніж вміти красиво говорити, або ж виробляти/володіти гарними речами.

Отже красива людина завжди має певні переваги перед людиною бридкою, в тому числі і в соціально-політичній сфері життя. Маса, натопт, вірогідніше піде за гарним і харизматичним лідером, прийме його владу над собою. Влада завжди “передбачає наявність, по-перше, суб’єкта влади, по-друге, об’єкта влади, по-третє, засобів, з допомогою яких досягають влади, і по-четверте, мету заради якої владу застосовують” [2, 94]. Влада, як відомо, є “здатністю спрямовувати процеси, події, дії та поведінку людей у бажаному напрямі” [2, 94]. За словами К. Ясперса, “маси самі по собі не мають ознак особистості... люди в масі легко втрачають голову, занурюються в п’яніючу можливість стати просто іншими, дозволити вести себе Щуролову...” [5, 145]. Якщо такий “щуролов” є приємним на вигляд, харизматичним лідером, то незалежно від своїх вчинків та рішень він буде мати досить високий рівень довіри та підтримки мас. Отже, владу отримати та утримати простіше, якщо суб’єкт влади викликає у натовпу естетичне задоволення.

У містичному світі саги “Відьмак” Анджея Сапковського дуже яскраво представлена важлива роль краси в утвердженні влади над масами. Письменник зображує систему владних кіл, що складається з трьох гілок які тримають у покорі народні маси. Перша гілка – це влада імператора, королів та меншої за значущістю аристократії. Друга – це Церква Вічного Вогню – релігійна сила, подібна за впливом на католицьку церкву часів початку та розквіту Інквізиції. Третя гілка з описуваних письменником – це Капітул та Найвища рада чарівників. Вигадана письменником владна ієрархія репрезентує тезу Й. Рюзена, що у кожному суспільстві створюється і закріплюється певна історична мисленнєва модель структури влади: “обсяг влади, засоби її досягнення (а також способи використання отриманої влади)... передусім залежать від особливостей культури та тих цінностей, які побутують в даному суспільстві (звичай, етичних та правових норм тощо)” [2, 95].

У світському колі влади діє закон наслідування, і таким чином відбувається легітимація устрою життя суспільства: в його структуру вписуються усі окремі члени, з більш-менш чітким розподіленням ролей, а верхній щабель займає, власне, аристократія крові. Друге коло – це влада церкви, якимось чином підтримується за допомогою страху:

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

методи, якими діють служителі Вічного Вогню мало відрізняються від методів середньовічної Інквізиції. Оскільки кожній людині (як індивідуї як частина певного суспільства (навіть загальносвітового)) притаманний ірраціональний страх перед смертю і не впевненість у майбутньому – більшість релігійних течій використовують цей страх. У третьому колі – Капітул та Найвища Рада чародіїв – влада передається специфічним шляхом. У цьому випадку механізм природного наслідування влади виключений: “Ніхто не народжується чародієм. Ми все ще мало знаємо про генетику й механізми спадковості...” [1, 257]. Обрані владними інстанціями талановиті діти мають зробити вибір: бути чи не бути чарівниками. Із цим вибором А. Сапковський пов’язує моральну дилему: мати владу чарівника, означає пожертвувати можливістю мати генетичних нащадків. Влада чарівника, яка отримується не по праву народження, і утримується не силовими методами, а спирається на авторитет, який з одного боку досягається його надлюдськими силами і з іншого боку базується на інтелекті, освіченості та демонстрації особистої честі й справедливості в стосунках із зовнішнім світом. Обов’язковою умовою належності до каст чарівників, є унікальна зовнішня краса: вона стає невід’ємним елементом образу чарівника, як людини, що має виключне право владарювати над іншими. Тому, навіть коли магічний талант прокидається у людині об’єктивно не гарній (горб, заяча губа, сліди віспи, шрами тощо), то усі недоліки виправляються (або маскуються складною ілюзією) ще на етапі прийняття до лав учениць (учнів) – аби своїм зовнішнім виглядом дитина не підривала загальну думку мас про виключність чародіїв. Отже, якщо представники правлячої каст двох перших гілок влади спираються на авторитет крові або вищий авторитет, Бога, то представники третьої гілки – чарівники – спираються на зовнішню красу і внутрішні можливості.

В містичному світі Анджея Сапковського у сазі “Відьмак” утвердження краси як невід’ємного атрибуту влади є відображенням підсвідомого уявлення людей про владу краси.

Література

1. Сапковський Анджей. Кров ельфів; пер. з пол. Сергія Леґези. Харків: КСД, 2017. 320 с.
2. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
3. Чумаченко Б.М. Вступ до культурологіянтичності: навч. посіб. Київ: Вид. дім “Києво-могилянська академія”, 2008. 174 с.
4. Эстетика: словарь. Наука, искусство, величие URL: <http://philosophy.niv.ru/doc/dictionary/aesthetic/fc/slovar-202-2.htm#zag-220>.
5. Ясперс К. Смысл и назначение истории; пер. с нем. Москва, 1991. 527 с.

Дмитренко Н. В.,
магістрант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

“МЕДЕЯ ТА ЇЇ ДІТИ” Л. УЛІЦЬКОЇ: ЄДНІСТЬ ТВОРЧОГО І РУЙНІВНОГО НАЧАЛ ЯК ПРОЕКЦІЯ ДЕМІФОЛОГІЗАЦІЇ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ

Характерні для Людмили Уліцької мотиви міфотворчості знайшли яскраве відображення у романі “Медея та її діти”. Міфологізація в цьому випадку – це не лише літературний прийом одухотворення естетичного світу і виходу на рівень вирішення вічних загальнолюдських питань буття, але ще й авторський спосіб пояснити конкретні й типові проблеми та стандартні форми поведінки людей за допомогою включення в